

2017-01-27

Justitiedepartementet
103 33 STOCKHOLM

Stärkt konsumentskydd på marknaden för högkostnadskrediter (SOU 2016:68)

Sammanfattning

Bankföreningen ställer sig bakom ett räntetak för att motverka avarter på marknaden som slår mot de svagaste och som skadar förtroendet för kreditmarknaden som sådan. Räntetaket måste dock fastställas på en tillräckligt hög nivå eftersom en prisreglering är en långtgående åtgärd som i detta fall motiveras av att förhindra att extrema räntenivåer förekommer på marknaden.

Förslaget att räntetaket ska kombineras med ett kostnadstak avstyrks av principiella skäl. Utgångspunkten måste vara att lån ska betalas tillbaka och betalningsmoralen i samhället upprätthållas. I de delar som avser hur ett kostnadstak ska tillämpas på kontokrediter har utredningen stora brister och analysen är ofullständig.

Bankföreningen avstyrker förslaget till definition av högkostnadskredit då det motverkar sitt syfte genom att i vissa specifika fall omfatta för konsumenterna billiga och förmånliga kontokrediter (checkräkningskrediter) i de fall dessa utnyttjas i liten grad. Frågan om det rör sig om en högkostnadskredit måste avgöras vid den tidpunkt då kreditavtalet ingås och inte vara beroende av konsumentens senare beteendemönster. Bankföreningen tillstyrker att undantag görs för bostadskrediter och krediter som huvudsakligen avser kreditköp. Det är i sammanhanget nödvändigt att ändra definitionen av kreditköp i författningstexten så att den speglar vad som faktiskt åsyftas.

Bankföreningen tillstyrker förslagen om att begränsa förlängningen av högkostnadskrediter samt att inte föreslå något skriftlighetskrav eller någon civilrättslig sanktion vid bristande kreditprovning. Likaså tillstyrks en förändring av undantagen från krav på kreditprovning. I det senare fallet är det viktigt att, som utredningen föreslår, undantaget för fakturaköp kvarstår.

Bankföreningen avstyrker av principiella skäl förslaget om en upplysning vid marknadsföring av högkostnadskrediter. Inget tyder på att förslaget skulle ha någon

särskild effekt och kostnaden för att införa upplysningen i marknadsföringen undervärderas betydligt av utredningen i konsekvensbeskrivningen.

Bankföreningen vänder sig kraftfullt mot utredningens långtgående förslag att frångå systematiken i marknadsföringslagen genom att marknadsföringen av krediter inte längre ska utgå från genomsnittskonsument och transaktionstest. Det rör sig om ett förslag vars konsekvenser inte är överblickbara. Utredningen har inte klarlagt förslaget effekter. Förslaget är oproportionerligt och skulle medföra stor rättsosäkerhet för annonsörer och kreditgivare. Möjligheten till argumentation på objektiv grund kring en enskild marknadsföringsåtgärds måttfullhet begränsas. Konsekvenserna av förslaget är inte tillräckligt utredda. Frågan kräver ytterligare utredning.

Rörande kreditprövningar grundar sig utredningens förslag och analys på de utgångspunkter som Konsumentverket ger uttryck för i sina allmänna råd. Då förutsättningarna nu ändrats med anledning av aktuell rättspraxis måste regeringen i den vidare beredningen beakta dessa nya förutsättningar.

Allmänt

Bankerna tar frågan om överskuldsättning på stort allvar. Det är viktigt att motverka att konsumenter hamnar i en situation där de blir överskuldssatta.

Grundläggande är att banker får låna ut pengar endast om kunden på goda grunder kan bedömas ha förmåga att betala tillbaka. Kreditgivare måste ha ett etiskt förhållningssätt i sin verksamhet. Det kan handla om att upprätta betalningsplaner som ger andrum under en besvärlig tid eller regelbunden rådgivning och noga genomgång av privatekonomin när kunden har särskilda behov. Ett kundförhållande är något som varar över tid. Banken följer kunden i livets olika faser. Det finns alltså en långsiktighet där man försöker finna individuella lösningar när en kund under en period stöter på problem.

I debatten kring kreditmarknaden och skuldsättning kan man ibland få intrycket att krediter enkom är av ondo. Tyvärr ger även betänkandet delvis en sådan känsla. I sammanhanget kan det vara lätt att glömma att konsumentkrediter har en central roll för ett fungerande samhälle och medför fördelar för enskilda konsumenter. Genom att ta en kredit kan utgifter fördelas över tid och även en person utan ett stort sparkapital kan skapa likviditet i sin ekonomi vid behov. Det kan handla om att köpa en ny värmepump när det är kallt, laga en trasig tvättmaskin eller köpa en bil för att kunna åka till arbetet. Men det behöver inte handla om livsnödvändiga ting. Det finns de som prioriterar att köpa sin TV strax före ett stort idrottsevenemang istället för efter, medvetna om att det medför en kreditkostnad som hade kunnat undvikas. Detta är viktigt att beakta utan att för den skull förringa de svårigheter en enskild överskuldssatt person ställs inför.

Enligt utredningen finns grund för uppfattningen att snabblån är en kredittyp som riktar sig mot en konsumentgrupp som löper högre risk än andra konsumenter att få svårt att betala tillbaka sin skuld som det var tänkt, i betänkandet kallade högriskkonsumenter (kap. 8.2). Bankföreningen menar på ett generellt plan att det är välkommet att insatser riktas mot avarter på kreditmarknaden. Trots att föreningens medlemmar inte erbjuder krediter där räntorna är i närheten av de nivåer som förekommer hos snabblånebolagen, och därmed inte kommer att omfattas av flera av förslagen i betänkandet, kommenteras nedan förslagen utifrån en principiell utgångspunkt.

Definitionen av högkostnadskredit är central för betänkandet. Denna måste utformas på ett sådant sätt att den effektivt träffar de kostsamma snabblån som är fokus för lagstiftningen. Vad som är att räkna som en högkostnadskredit måste vara tydligt vid det tillfälle avtal om krediten ingås med konsumenten och ska inte vara beroende av konsumentens senare beteendemönster. Bankföreningen anser att det är mycket olyckligt att den föreslagna definitionen innebär att kontokrediter (checkräkningskrediter) kan räknas som högkostnadskredit i fall där en konsument använder kreditutrymmet i mycket liten grad. En synnerligen billig och bra kreditform som inte vänder sig till högriskkonsumenter riskerar med nuvarande förslag att försvinna från marknaden.

En synpunkt återkommer som har bäring på flera av de åtgärder som behandlas i betänkandet: Den till synes givna utgångspunkten att lån ska betalas tillbaka och betalningsmoralen i samhället upprätthållas. För att kreditmarknaden ska fungera till godo för både konsumenterna, kreditgivarna och samhällsekonomin måste denna grundläggande princip värnas. Motsatsen, att konsumenten ingår ett kreditavtal och sedan på olika sätt frångår det, skulle få långtgående konsekvenser. Denna fråga är relevant vad gäller kostnadstak, civilrättslig sanktion vid bristande kreditprövning samt nivån för dröjsmålsräntan.

8.6.2 En definition av begreppet högkostnadskredit

Utredningen definierar högkostnadskredit som en konsumentkredit som har en effektiv ränta som är lika med, eller överstiger, den enligt räntelagen gällande referensräntan med ett tillägg om 30 procentenheter. Bostadskrediter och krediter som huvudsakligen avser kreditköp omfattas inte av definitionen.

Bankföreningen tillstyrker konstruktionen där den effektiva räntan för högkostnadskrediten utgörs av gällande referensränta med ett tillägg om ett visst antal procentenheter. Med anledning av förslagets konsekvenser för kontokrediter (checkräkningskrediter) avstyrker Bankföreningen förslaget att kontokrediter ska omfattas av regleringen och likaså den föreslagna räntenivån när en kredit ska

kvalificera som en högkostnadskredit. Bankföreningen tillstyrker att undantag görs för bostadskrediter och krediter som huvudsakligen avser kreditköp.

Nivån på effektiv ränta för högkostnadskrediter

Bankföreningen tillstyrker konstruktionen där den effektiva räntan för högkostnadskrediten utgörs av gällande referensränta med ett tillägg om ett visst antal procentenheter. Det allmänna ränteläget kommer att förändras i framtiden i jämförelse med dagens låga nivåer. Genom hänvisning till referensräntan undviks att ett ändrat allmänt ränteläge får betydelse för bedömningen av vilka kreditprodukter som är att räkna som högkostnadskrediter.

Syftet med de aktuella förslagen är primärt att reglera snabblåån. Det handlar ofta om små belopp som lånas ut till hög kostnad under kort tid och inte sällan riktar sig till ekonomiskt svaga konsumenter. Ibland är affärsidén som framgår av betänkandet inte att lånet ska betalas tillbaka utan avgifter tas ut för förlängning, dröjsmål etc. Mot den bakgrunden kan ifrågasättas valet av en räntenivå för den effektiva räntan på 30 procent i tillägg till referensräntan, en nivå som för övrigt inte motiveras på annat sätt än att den bedöms som rimlig. Trots att bankerna inte erbjuder krediter i närheten av de räntenivåer som erbjuds av snabblånebolagen kan med den valda räntenivån i definitionen i vissa fall kontokrediter (checkräkningskrediter) på ett olyckligt sätt falla inom definitionen och detta händer ironiskt nog i fall med kunder som utnyttjar sitt kreditutrymme i liten grad och sällan är s.k. högriskkonsumenter.

Kontokrediter är en populär kreditform som är förhållandevis billig och ger kunden en möjlighet att fortlöpande utnyttja ett kreditutrymme och därmed få en buffert i vardagen. För att ha tillgång till kreditutrymmet betalar kunden en årlig avgift. Avgiften tas ut även för kunder som inte utnyttjar krediten eller bara gör det undantagsvis eftersom bankerna måste täcka dels sin kostnad med anledning av kapitaltäckningsregelverket för att erbjuda kreditutrymmet (ett visst kapital måste löpande reserveras för kreditlöften oavsett om krediten utnyttjas eller inte), dels den kostnad man har för skyldigheten att hålla en löpande tillgång till likviditet för bruttovolymen kreditlöften. Detta innebär att för en kund som endast använder en liten del av kontokrediten under en kort tid kan den effektiva räntan trots låg kreditränta överskrida 30 % varvid krediten skulle räknas som en högkostnadskredit enligt förslaget. Det är till exempel fallet för en kund som har ett beviljat kreditutrymme om 50 000 kr men under året använder endast 1 000 kr mot en ränta om 5 %, en årsavgift om 2 % och en uppläggningsavgift om 300 kr. Den effektiva räntan uppgår då till 135 %. Skulle kunden istället utnyttja hela kreditbeloppet under året skulle den effektiva räntan vara endast 7,6 %.

Det finns en risk att enskilda banker för att undvika att ha högkostnadskrediter i sortimentet vilket, om utredningens förslag genomförs, kräver systemomställningar och ändrade rutiner för att t.ex. möta krav kring särskilda kreditprövningar,

kostnadstak etc. väljer att sluta tillhandahålla kontokrediter i den form de har idag. Sker detta försvinner en synnerligen billig och bra kreditform för konsumentgrupper som inte befinner sig i farozonen för överskuldssättning. Erfarenheterna från Storbritannien visar att vissa banker lade om sina produktutbud för att de inte skulle erbjuda krediter som föll inom ramen för det landets motsvarighet till snabblåne reglering.

Bankföreningen förordar att det i definitionen fastställs en tidpunkt när bedömningen ska göras om ett lån är en s.k. högkostnadskredit, nämligen vid kreditavtalets ingående. Det blir otydligt och systemtekniskt kostsamt om en kredit som inte är en högkostnadskredit kan kvalificera som en sådan under avtalstiden beroende på kundens beteendemönster. Det föreslagna regelverket för högkostnadskrediter fungerar dåligt för kontokrediter. Detta blir tydligt också i utredningens förslag kring bl.a. kostnadstak och upplysning i marknadsföring där föreslagna lösningar hur bestämmelserna praktiskt ska tillämpas på kontokrediter har brister.

Undantag för bostadskrediter och krediter som huvudsakligen avser kreditköp

Bankföreningen välkomnar det undantag som föreslås vad gäller bostadskrediter och krediter som huvudsakligen avser kreditköp. Det rör sig om krediter som skiljer sig betydligt till sin karaktär jämfört med blancolån.

Undantaget bör utvidgas till s.k. överbryggningskrediter och annan tillfällig finansieringslösning vid bostadsförvärv som normalt inte omfattas av definitionen för bostadskrediter. Det finns annars en risk att dessa kreditformer omfattas av definitionen för högkostnadskrediter när det rör sig om låga kreditbelopp utan amortering, korta återbetalningstider (vilket normalt är fallet, t.ex. 1-6 månader) och avgifter i storleksordningen 500-600 kr. Skulle denna typ av krediter kunna täckas av definitionen finns en risk att marknadsaktörer anpassar sitt produktutbudande, exempelvis med en förlängd återbetalningstid vilket inte gynnar konsumenten.

För kreditköp måste beaktas att konsumenten får en vara som motsvaras av ett ekonomiskt värde konsumenten kan tillgodogöra sig. Därav beteckningen köp. I vissa fall utgör varan säkerhet för krediten. För kortköp betalar det stora flertalet konsumenter sin skuld vid månadens slut och betalar följaktligen ingen ränta. Kontantuttag i automat med kreditkort är ovanligt. Inte heller har Bankföreningen kännedom om att det för kreditköp skulle förekomma de typer av affärsupplägg som beskrivs i betänkandet för snabblån där högriskkonsumenter uppmuntras ta lån eller snabblånebolagets intäkter bygger på att kunden inte kan betala sina skulder i tid. Det är följaktligen svårt att se några likheter med snabblåne marknaden där konsumenter får omedelbar tillgång till kontanter som används t.ex. för att betala av andra lån.

Det hade under alla omständigheter varit svårt att låta kortkrediter omfattas av bestämmelserna. Som påpekats ovan blir för kontokrediter nivån på den effektiva räntan beroende av konsumentens beteendemönster och särskilt tydlig blir denna problematik vid kortköp. Förutsättningarna ändras beroende på om kunden t.ex. återbetalar i förtid eller betalar årsavgift men använder krediten till få små köp. Den av utredningen föreslagna modellen för kostnadstak hade t.ex. varit omöjlig att tillämpa på kreditköp där taket i så fall skulle beräknas utifrån vilka köp kunden gör under en period och banken skulle tvingas följa kundens köpmönster och intentioner. Av detta skäl är det bra att undantaget i definitionen av högkostnadskredit avser krediter som "avser kreditköp", dvs. de är inte beroende av kundbeteendet.

Såsom utredningen konstaterar kan inga förslag läggas att låta kreditköp omfattas av bestämmelsen om högkostnadskrediter utan betydande kartläggning, analys och konsekvensbedömning.

Definitionen av kreditköp

Krediter som huvudsakligen avser kreditköp omfattas inte av definitionen för högkostnadskrediter. Bankföreningen välkomnar de tydliggöranden som görs i författningsskomentaren. Det framgår där bl.a. att krediter knutna till kreditkort utfärdade av en bank eller annat kreditinstitut och som huvudsakligen är avsedda för köp av varor och tjänster inte omfattas.

Olyckligtvis går inte detta att utläsa av lagtexten. Definitionen av kreditköp i 2 § konsumentkreditlagen, som utredningen föreslår ska förbli oförändrad, är att det rör sig om ett köp av en vara eller tjänst som finansieras genom en kredit som lämnas av säljaren, eller annan kreditgivare, om det görs på grund av en överenskommelse mellan denne och säljaren eller om varan eller tjänsten anges i kreditavtalet.

Läses författningstexten ordagrant förstår man inte att bankernas kreditkort omfattas. Istället ger definitionen intryck av att avse butikskort där kreditgivaren är en del av avtalet om varan/tjänsten. Bankföreningen anser därför att definitionen i konsumentkreditlagen bör ändras så den speglar vad som åsyftas. När så sker bör lagstiftaren förslagsvis, för att göra texten framtidssäker i takt med att mobilbetalningar utvecklas, tala om "*kort eller annan betalningstjänst*".

9.2 Kreditprövning enligt gällande rätt

I kapitlet redogörs för kreditprövningsprocessen. Utgångspunkten för utredningens beskrivningar, resonemang och förslag är Konsumentverkets tolkning i sina allmänna råd av vilka krav som ställs på kreditprövningen (framgår bl.a. av kap. 9.2.5, Brister i kreditprövningsprocessen). Myndighetens tolkning fick i delar stöd i ett antal domar i Förvaltningsrätten i Karlstad i januari 2016 i samband med att tillsynsbeslut överklagats. Utredningen pekar i kap. 9.2.3, Tillsynsbeslut och domstolspraxis, på att vid tidpunkten för betänkandets överlämnande hade

Förvaltningsrättens beslut överklagats. Frågan om vilka krav som ställs på kreditprövningsprocessen enligt konsumentkreditlagen var föremål för behandling i Kammarrätten i Göteborg.

Den 19 oktober 2016 kom Kammarrättens dom i målen 529-16 och 888-16. I korthet konstaterar domstolen bl.a. att ordalydelsen i 12 § konsumentkreditlagen inte ger stöd för att uppgifterna om konsumentens ekonomiska förhållanden måste hämtas in direkt från konsumenten. Den anger inte heller vilka uppgifter som måste hämtas in utan ger kreditgivaren ett utrymme så länge det är fråga om tillräckliga uppgifter. Konsumentverket har därefter begärt prövningstillstånd i Högsta Förvaltningsdomstolen. Det är ännu inte känt om prövningstillstånd beviljas.

Bankföreningen konstaterar att utredningens förslag och analys grundar sig på de utgångspunkter för kreditprövning som Konsumentverket ger uttryck för i sina allmänna råd men att förutsättningarna nu ändrats i ljuset av Kammarrättens dom. Regeringen måste i den vidare beredningen av vissa av utredningens förslag beakta dessa nya förutsättningar.

9.4 Överväganden om en civilrättslig sanktion

15.2 Utredningens slutliga överväganden och förslag (En civilrättslig sanktion vid bristande kreditprövning föreslås inte)

Bankföreningen tillstyrker förslaget att inte införa någon bestämmelse om civilrättslig sanktion vid bristande kreditprövning. Det finns ett flertal tungt vägande skäl mot detta som utredningen redogör för på sid. 350f.

En grundläggande fråga (se även inledande allmänna kommentarer) rör betalningsmoralen i samhället och utgångspunkten att lån ska betalas tillbaka. En civilrättslig sanktion skulle sända signalen att återbetalning av lån kan undkommas eller fördröjas trots att konsumenten när kreditavtalet slöts var medveten om avtalets innebörd.

Som konstateras i betänkandet skulle en sanktionsregel bli ytterst svårtillämpad och brista i förutsebarhet. Utredningen pekar på att det är svårt att i efterhand föra bevisning kring de förutsättningar som rådde vid tidpunkten för kreditprövningen. Det konstateras att en sanktionsregel sannolikt skulle resultera i ett stort antal tvister, vilket i förlängningen ökar kostnaderna för konsumentkollektivet. Därtill kommer ett flertal praktiska frågor som skulle uppstå vid tillämpningen av en sanktionsbestämmelse, t.ex. hur storleken på jämkningen av skulden skulle fastställas beroende på vilka brister som förekommit i kreditprövningen och vilken betydelse det får om kundens ekonomi förbättrats i mellantiden och om jämkning därvid likväl ska ske av principiella skäl. Skulle en sanktionsregel tillämpas på kreditköp, vilket i och för sig inte aktualiserats med anledning av undantaget i

definitionen av högkostnadskrediter, hade dessutom frågan uppstått vad som skulle ske med den vara konsumenten fått.

Att en sanktionsregel motsvarande den som övervägts inte finns i andra länder, med ett undantag, talar för komplexiteten i att införa en sådan bestämmelse.

Utredningen drar slutsatsen att det inte i första hand är kreditgivares bristande kreditprövning som gör att konsumenter beviljas krediter de inte kan betala tillbaka. Bankföreningen instämmer i den analysen. Därtill finns redan en möjlighet att jämka ett kreditavtal om kreditgivaren inte gjort en tillräckligt noggrann kreditprövning genom att tillämpa 36 § avtalslagen.

Slutligen bör påpekas att en sanktionsregel endast kan övervägas om full klarhet råder om vilka krav som ställs på kreditprövningsprocessen. Här måste beaktas att Konsumentverkets syn på vad som bör ingå i en kreditprövning nyligen av Kammarrätten inte bedömts vara i linje med lagens krav (se ovan).

9.5 Ett alternativt författningsförslag för att få säkrare kreditprövningar

15.2 Utredningens slutliga överväganden och förslag (Krav på kreditprövningen)

Bankföreningen avstyrker förslaget. Förslaget grundar sig på den modell för kreditprövning som förordas bl.a. i Konsumentverkets allmänna råd. Genom Kammarrättens dom (se ovan) har förutsättningarna ändrats varvid åtgärden inte längre är aktuell med föreslagen konstruktion.

Oavsett detta ter sig förslaget praktiskt svårtillämpbart och teoretiskt till sin karaktär. Kreditgivaren måste redan i dagsläget göra en noggrann kreditprövning med goda marginaler när konsumentens ekonomiska situation bedöms. Värt att notera för banker (som i och för sig inte skulle omfattas av förslaget då de inte erbjuder högkostnadskrediter) är att för att få bankkottorj måste man kunna sköta kreditgivningen och ha marginaler ur en kreditrisksynpunkt. Att därutöver lägga in en marginal för okända faktorer och framtida händelser, dvs. att kreditgivaren ska spekulera kring möjliga händelser i kundens liv, är en tveksam ordning. Bankernas ständigt pågående arbete att utveckla och förfina sina scoring-modeller för kreditprövning handlar just om att förutse kundens framtida möjligheter att återbetala en kredit.

Skulle förslaget trots allt övervägas krävs ytterligare konsekvensanalys. Utredningen uttalar att åtgärden inte kommer att medföra särskilt stora administrativa kostnader för kreditgivarna. Kreditgivare som erbjuder såväl högkostnadskrediter som andra krediter ställs sannolikt inför omfattande systemkostnader om olika kreditprövningsmodeller ska användas för olika krediter.

9.6 En förändring av undantagen från krav på kreditprövning

15.2 Utredningens slutliga överväganden och förslag (Krav på kreditprövningen)

Bankföreningen tillstyrker förslaget. Det är viktigt att undantaget för fakturaköp kvarstår. Den föreslagna ändringen i konsumentkreditlagen begränsar sig till att försvåra att s.k. gratis snabblån lämnas utan kreditprövning. Åtgärden ter sig välmotiverad.

10.6 Överväganden om räntetak

15.2 Utredningens slutliga överväganden och förslag (Räntetak)

Bankföreningen motsätter sig inte förslaget om ett räntetak givet att detta fastställs på en rimligt hög nivå. Förslaget att räntetaket ska kombineras med ett kostnadstak avstyrks (se nedan).

Inledningsvis önskar Bankföreningen på ett principiellt plan understryka betydelsen av fri avgifts- och räntesättning. Prisreglering ska normalt undvikas då det utgör ett ingrepp i friheten att låta företag själva bestämma sina villkor mot kunder. Utbud och produktutveckling kan hämmas och en snedvridning av konkurrensen riskerar uppstå. Att införandet av ett räntetak är en mycket långtgående åtgärd visar tidigare utredningar i frågan där vid en avvägning mellan olika intressen man avstått från att föreslå ett räntetak med hänvisning till att det är ett omfattande ingrepp i avtalsfriheten.

Givet detta kan dock konstateras att snabblånebolag i dagsläget tillämpar räntenivåer som ligger mycket högt och är etiskt tveksamma. De konsumenter som ingår dessa avtal befinner sig ofta i en utsatt position. Utredningen konstaterar att det i huvudsak handlar om konsumenter som har förlorat tillgång till andra kreditformer. Ockerlagstiftningen har tyvärr visat sig vara svårtillämpad. Hade denna i ökad utsträckning tillämpats på snabblån med mycket höga räntenivåer skulle införandet av ett räntetak inte varit nödvändigt. Bankföreningen motsätter sig mot denna bakgrund inte ett räntetak på en hög nivå för att motverka avarter på marknaden som slår mot de svagaste och som skadar förtroendet för kreditmarknaden som sådan.

Bankföreningen tillstyrker vidare konstruktionen där den effektiva räntan för räntetaket utgörs av gällande referensränta med ett tillägg om ett visst antal procentenheter. Det allmänna ränteläget kommer att förändras i framtiden i jämförelse med dagens låga nivåer.

Däremot saknar Bankföreningen en tydlig motivering i betänkandet varför räntetaket bör fastställas till just en nivå som motsvarar referensräntan med ett tillägg om 40 procent - särskilt med beaktande av att denna nivå även ska gälla för

dröjsmålsräntan. 40 procent är onekligen en hög räntenivå och få större kreditgivare erbjuder så kostsamma krediter. Det kan dock noteras att Finland och Storbritannien som det återkommande refereras till i betänkandet har fastställt högre nivåer för sina räntetak. Man bör ha i åtanke om ett räntetak införs att en prisreglering är en långtgående åtgärd som i detta fall motiveras av att förhindra att extrema räntenivåer förekommer på marknaden.

Dröjsmålsräntan är ett viktigt påtryckningsmedel för kreditgivaren om gäldenären hamnar i dröjsmål. Som påpekas i betänkandet har dröjsmålsräntan en annan funktion i avtalsförhållandet än krediträntan eftersom den är en påföljd vid avtalsbrott och därmed avsedd att ha en preventiv verkan. Bankföreningen anser att för att upprätthålla betalningsmoralen i samhället måste det vara kännbart att inte leva upp till de plikter som följer av kreditavtalet. Därtill har kreditgivaren kostnader i administration och upplåningskostnader vid försenad betalning. Det är därför en viktig principiell fråga att dröjsmålsräntan kan fastställas på en adekvat nivå. Eftersom utredningens förslag innebär att räntetaket ska sammanfalla med ett tak för dröjsmålsräntan måste denna aspekt tas med i bedömningen på vilken nivå räntetaket ska fastställas. Bankföreningen menar också att det bör stå kreditgivaren fritt att tillämpa dröjsmålsränta eller dröjsmålsavgift, givetvis till skäliga nivåer. Här har kreditgivare valt olika lösningar och det är olyckligt om utredningen begränsar denna möjlighet.

11.4 Överväganden om kostnadstak

15.2 Utredningens slutliga överväganden och förslag (Kostnadstak)

Bankföreningen avstyrker förslaget om ett kostnadstak. I delarna som avser hur ett kostnadstak ska tillämpas på kontokrediter har utredningen stora brister och analysen är ofullständig.

Som framgått ovan under Allmänt, avseende civilrättslig sanktion vid bristande kreditprovning samt om dröjsmålsränta är det utomordentligt viktigt att värna en god betalningsmoral i samhället. Ingångna kreditavtal ska hållas. Ett kostnadstak sänder låntagaren signalen att kreditkostnader man åtagit sig att betala enligt sitt kreditavtal inte behöver betalas fullt ut. Det öppnar möjligheter för konsumenter att prioritera mellan fordringar och kalkylera med vad kostnadstaket innebär för de totala kreditkostnaderna. I vissa lägen kan incitament saknas att över tid betala av på en skuld. Ett ökat risktagande när konsumenten överväger att ta en kredit är att vänta. Bankföreningen motsätter sig kraftfullt den föreslagna åtgärden.

Medan räntetak förekommer i ett antal länder är kostnadstak tvärtom högst ovanligt. Av betänkandet framgår att det enda exemplet är Storbritannien och då rör det sig om förhållandevis nya bestämmelser som ännu inte utvärderats.

Bankföreningen ser stora svårigheter med att tillämpa ett kostnadstak för utnyttjad kredit när det rör sig om en kontokredit (se även 8.6.2 ovan om kontokrediter). Det blir en ytterst komplex övning för kreditgivaren att följa kundbeteendet och rörelserna på kontot för att avgöra när kostnadstaket nåtts för vissa utgifter/tidsperioder samt vilken skuld en återbetalning avser. Utredningen problematiserar frågan på sid 280ff utan att till synes förklara hur svårigheterna ska lösas och hur förslaget i praktiken ska tillämpas. Det är oklart vad som avses med att kreditgivarna genom avtalsvillkoren kan lösa frågan hur kostnaden för årsavgiften ska fördelas mellan uttagen när kostnadstaket ska beräknas. Bankföreningen menar att förslaget är ofullständigt. Eftersom det inte finns något liknande idag måste sannolikt de bolag som omfattas av förslaget bygga IT-stöd från grunden.

Slutligen kan hela syftet med kostnadstaket ifrågasättas. Införs ett räntetak är kreditgivarna förhindrade att fritt kompensera detta med fler och högre avgifter eftersom sådana enligt gällande regelverk måste gå att hänföra till den enskilda krediten.

12.6 Överväganden om en begränsning av antalet förlängningar av kredittiden

15.2 Utredningens slutliga överväganden och förslag (Begränsning av möjligheten att förlänga lån)

Bankföreningen tillstyrker förslaget. Det kan bekräftas att förlängning av blacolån är en särskild företeelse för snabbån. Det är positivt att den föreslagna bestämmelsen konstrueras så att den inte förhindrar att kreditgivaren och konsumenten kommer överens om betalningsanstånd och avbetalningsplan.

13. Överväganden om införandet av ett skriftlighetskrav

15.2 Utredningens slutliga överväganden och förslag (Åtgärder för att öka konsumentens riskmedvetenhet)

Bankföreningen tillstyrker förslaget att inte införa ett särskilt skriftlighetskrav.

Utredningens bedömning ter sig riktig att ett krav på skriftlighet inte kommer att leda till att ge konsumenten bättre möjligheter att överväga avtalets följder eller det egna behovet av kredit. Ett skriftlighetskrav skulle medföra kostnader för kreditgivarna utan ha några särskilda positiva effekter på konsumentskyddet. Med befintliga informations- och identifieringskrav torde det vara få konsumenter som tar förhastade beslut i samband med att de söker om kredit.

14.5.3 Möjlig utformning av en bestämmelse om en upplysning vid marknadsföring av högkostnadskrediter

15.2 Utredningens slutliga överväganden och förslag (Åtgärder för att öka konsumentens riskmedvetenhet)

Bankföreningen avstyrker förslaget.

Upplysningstexter liknande de som föreslås förekommer i ett fåtal länder. Av betänkandet framgår att det saknas studier som visar om dessa upplysningstexter haft någon effekt. Utredningen konstaterar på olika ställen i betänkandet att de som tar kostsamma snabbblån ofta är medvetna om vilken typ av avtal de ingår. Det är högst tveksamt om en upplysningstext gör någon skillnad.

Om ett krav på upplysningstext införs välkomnas att det begränsar sig till marknadsföring av kreditavtal, dvs. marknadsföringsåtgärder som avser ett något så när bestämt eller individualiserat krediterbudande. Det vore olämpligt att utsträcka kravet till all typ av marknadsföring, även sådan som är allmänt hållen, dels för att nyttan av informationen skulle vara liten, dels för att det skulle vara komplicerat och i förlängningen kostsamt för kreditgivaren att föra in informationen i alla kommunikationskanaler.

Om ett krav på upplysningstext införs ter det sig som en rimlig ordning att räntenivån i det representativa exemplet i marknadsföringen blir avgörande om det rör sig om en högkostnadskredit och en upplysningstext ska införas.

För kontokrediter är, som framgått ovan, Bankföreningens uppfattning att frågan om det rör sig om en högkostnadskredit bör avgöras vid den tidpunkt då kreditavtalet ingås. En ordning bör undvikas där enskilda konsumenters beteenden och handhavande av kontokrediten blir avgörande för t.ex. utformningen av marknadsföring i det enskilda fallet. En relativt förmånlig kredit som inte vänder sig till högriskkonsumenter kan i extrema fall komma att klassas som en högkostnadskredit.

14.5.4 Möjlig utformning av en bestämmelse om måttfullhet vid marknadsföring av alla krediter

15.2 Utredningens slutliga överväganden och förslag (Måttfullhet vid marknadsföring av alla krediter)

Bankföreningen motsätter sig förslaget. Konsekvenserna av förslaget är inte tillräckligt utredda. Frågan kräver ytterligare utredning.

Sedan tidigare gäller ett måttfullhetskrav för kreditmarknadsföring. Dess innebörd har preciserats i prop. 1991/92:83 s. 107:

Häri ligger bl.a. att en kredit inte får framställas på ett sätt som är ägnat att missleda kunden i fråga om de ekonomiska konsekvenserna av krediten. Marknadsföring som framställer krediten som en helt bekymmersfri lösning på kundens eventuella ekonomiska problem får anses strida mot god sed. Detsamma gäller sådan marknadsföring som lockar kunden att fatta ett oöverlagt beslut om att binda sig för krediten. Marknadsföring av kredit bör i princip vara neutral i den meningen att den bör överlåta åt kunden själv att avgöra i vad mån krediten är förmånlig för honom. Däremot finns det naturligtvis inte något som hindrar att fördelarna med en kredit jämfört med andra krediter framhålls på ett sakligt sätt

Att måttfullhetskravet som utvecklats i förarbetena är tillämpligt är ostridigt och det har som framgår av betänkandet utgjort grund för (dåvarande) Marknadsdomstolens bedömningar.

Genom marknadsföringslagen genomförs EU:s direktiv om otillbörliga affärsmetoder. Direktivet är fullharmoniserat men inte för finansiella tjänster. Under årens lopp har vid olika tillfällen övervägts om även finansiella tjänster bör omfattas av harmoniserad EU-reglering och frågan kan väntas uppstå på nytt i ljuset av de pågående diskussionerna om mer rörlighet mellan medlemsstaterna på de finansiella marknaderna. Detta bör beaktas när man överväger att införa en särskild nationell ordning för kreditmarknadsföring.

Marknadsföringslagen bygger på en väl inarbetad logik som det redogörs för i betänkandet. I korthet bedöms marknadsföring i varje enskilt fall utifrån det sammanhang som den förekommer i, vem den riktar sig till – genomsnittskonsumenten i det enskilda fallet – samt om den kan leda till att konsumenten fattar ett affärsbeslut (transaktionstest). Denna systematik gäller för i princip all typ av marknadsföring, är välkänd och ger en grund för näringsidkare, tillsynsmyndighet och domstol att ta ställning till om marknadsföring lever upp till lagens krav utan att behöva hamna i skönsmässiga bedömningar.

Bankföreningen vänder sig kraftfullt mot utredningens alltför långtgående förslag att frånga systematiken i marknadsföringslagen – och direktivet om otillbörliga affärsmetoder – genom att marknadsföringen av krediter inte längre ska utgå från genomsnittskonsument och transaktionstest. Det rör sig om ett förslag vars konsekvenser inte är överblickbara. Utredningen har inte klarlagt förslagets effekter. Förslaget skulle medföra stor rättsosäkerhet för annonsörer och kreditgivare och möjligheten till argumentation på objektiv grund kring en enskild marknadsföringsåtgärds måttfullhet begränsas.

I betänkandet hänvisas till regleringen av alkohol och spel. Det är värt att notera att det finns viktiga skillnader mot alkohol- och spelreklam som gör att utredningens jämförelse med denna speciallagstiftning blir mindre relevant.

Marknadsföringsreglerna för alkohol och spel måste ses i sitt sammanhang utifrån en folkhälsoaspekt. På t.ex. alkoholområdet råder utöver marknadsföringsregler med särskild måttfullhet även strikta bestämmelser kring var, hur och av vem alkoholprodukter får säljas. Alkoholagen, KOV:s riktlinjer och branschrekommendationer innehåller detaljerade bestämmelser hur, när och var marknadsföringen får ske, ett slags katalogregler. På spelmarknaden föreslås måttfullhetskriteriet i ljuset av ett ev. införande av licenssystem på den svenska marknaden. I nuläget finns ett tiotal aktörer på svenska marknaden med tillstånd från staten medan andra marknadsför sina produkter utifrån en europeisk standard.

Bankföreningen konstaterar att förslaget att för marknadsföring av krediter – ett område som knappast kan liknas vid alkohol och spel (se under Allmänt krediters betydelse för att samhället ska fungera) – frångå marknadsföringslagens systematik är olämpligt och oproportionerligt. Innan regeringen kan gå vidare med ett sådant krav krävs ytterligare utredning och en fullständig konsekvensbedömning.

Det kan avslutningsvis noteras att det är positivt att utredningen anser att marknadsföringslagen ska tillämpas oförändrat vid bedömningen av om marknadsföring är vilseledande.

15.3 Förslagets konsekvenser

15.3.2 Företag som påverkas av utredningens förslag

I kapitlet redogörs för vilka företag som påverkas av förslagen. Som framgår ovan kan den föreslagna definitionen av högkostnadskrediter innebära att även bankernas kontokrediter i vissa specifika fall (där kunder använder krediten i mycket liten omfattning vilket ger en hög effektiv ränta) träffas av definitionen. Detta behandlas inte i konsekvensbedömningen. Om banker skulle upprätta särskilda system och rutiner för de fall där kontokrediten blir att räkna som en högkostnadskredit innebär det omfattande kostnader. Mer troligt är att produkten försvinner eller dess villkor ändras vilket skulle vara beklagligt ur ett konsumentperspektiv då det rör sig om en billig och populär kreditform.

Likaså måste som framgått ovan undantaget för bostadskrediter utvidgas till s.k. överbryggningskrediter och handpenningsslån. I annat fall kan i vissa fall sådana krediter komma att omfattas av definitionen vilket påverkar bankernas kostnader och kan få konsekvenser för produkternas utformning.

För fall där uppsägningar och/eller inkassohanteringen hos de företag som omfattas av förslagen är utlagda till andra aktörer kan bl.a. de systemanpassningar som måste ske med anledning av utredningens förslag behöva ske även hos dessa aktörer. Detta kan behöva beaktas i konsekvensutredningen.

15.3.3 Kostnader och andra ekonomiska konsekvenser för företagen

Kostnaden för införa den obligatoriska upplysningen i marknadsföring av högkostnadskrediter undervärderas av utredningen. Det talas om att "lägga till några rader på en hemsida" till en "försumbar kostnad". Beroende på vilka krav som ställs på när och hur texten ska vara synlig för konsumenten kan det antas vara betydligt mer komplicerat än så att tillmötesgå informationskravet i t.ex. företagens mobilplattformar. För annonsering i olika media måste beräknas större annonsutrymme för att såväl marknadsföringsbudskapet som informationstexten ska uppfattas tydligt. Inga av dessa kostnader har uppskattats.

Som framgått ovan bedömer Bankföreningen utredningens förslag om hur kostnadstak ska tillämpas på kontokrediter orealistiskt. Det är oklart hur ett system ska utformas där banken kan följa enskilda konsumenters in- och utbetalningar för att bedöma när kostnadstaket nåtts för vissa nyttjanden av krediten och inte andra. Här kan betydande systeminvesteringar krävas. Mer troligt är att kontokrediter som riskerar falla inom ramen för regleringen försvinner från marknaden. I så fall uppstår intäktsbortfall för berörda företag.

Konsekvensbedömningen innehåller allvarliga brister vad avser förslagen om ändringar i marknadsföringslagen om måttfullhet i marknadsföringen av krediter. Som framgått ovan är utredningens förslag mycket långtgående då man föreslår att lagens struktur och logik helt ska frångås vid marknadsföring av krediter. När kända bedömningsparametrar som genomsnittskonsument och transaktionstest inte längre finns att tillgå kommer oundvikligen antal ärenden som överklagas till domstol att öka. Företagens kostnader för handläggning av tillsynsärenden och för processer kommer att öka. I denna del har utredningen stora brister. Ytterligare utredning är nödvändig om avsikten är att gå vidare med förslaget.

15.3.5 Kostnader för det allmänna

Se ovan 15.3.3. Även för det allmänna kommer kostnaden för tvister att öka med anledning av den rättsosäkerhet som uppstår pga. de långtgående strukturella ändringarna i marknadsföringslagen vad avser måttfullhet i marknadsföringen.

15.3.6 Samhällsekonomiska konsekvenser

Under "Allmänt" ovan pekas på betydelsen av att det finns en fungerande kreditmarknad för att få samhället att fungera och enskilda konsumenter att över tid få sin ekonomi att gå ihop, även i perioder av tillfällig ekonomisk motgång på grund av t.ex. sjukdom eller arbetslöshet, eller när större investeringar ska göras, t.ex. köp av en bil. Bankföreningen vill här särskilt framhålla två aspekter som framförts ovan: En populär och billig kreditform riskerar försvinna om definitionen av högkostnadskredit leder till att den även omfattar kontokrediter (checkräkningskrediter) i de speciella fall där de utnyttjas i liten grad av konsumenten. Vidare torde det långtgående förslaget att frångå

marknadsföringslagens struktur och skapa rättslig osäkerhet kring begreppet måttfullhet i marknadsföring av krediter leda till kostnader som fördyrar konsumentkrediter på ett allmänt plan.

SVENSKA BANKFÖRENINGEN

Hans Lindberg

Anders Dölling